

Harvey Thomas a'i gelf

Diolch i Gruffydd Aled Williams am ei erthygl ddiddorol yn [rhifyn 102 \(8 Chwefror\)](#) o *Cenn@d* yn tynnu sylw at waith cerflunio a dylunio Harvey Thomas, achrochendyprysur A & M Griffiths, Felingwm, ger Nantgaredig. Cyfeiriodd at dri cherflun Cymreig o waith Harvey Thomas, sef William Morgan, Griffith Jones, Llanddowror, a Mary Jones. Fel tipyn o gasglwr llestri fy hun, dwi'n ffodus i fod yn berchen ar gopi o'r tri darn, ac i ddweud y gwir mae gen i DDAU gerflun William Morgan yn fy meddiant. Cynhyrchwyd 88 ohonynt yn 1988, a gan mai honno oedd y flwyddyn y cychwynnais i ar fy nhaith fel gweinidog, a hynny yn ardal Pontrhydfendigaid a Swyddffynnon, fe brynodd Mam gopi i mi i nodi'r flwyddyn.

Sut felly bod gen i ddau ohonynt erbyn hyn? Wel, ychydig flynyddoedd yn ôl cynhaliwyd arwerthiant yng Nghaerfyrddin, lle roedd llawer iawn o eitemau Harvey Thomas ar werth. Wedi siarad gyda'r arwerthwr esboniodd fod y rhain wedi dod o ystad Harvey ei hun, yn dilyn ei farwolaeth yn 2017. Roeddwn wedi bod yn chwilio am Mary Jones ers blynyddoedd, ac roedd un yn yr arwerthiant hwn, ond yn anffodus roedd yn cael ei werthu fel un o bâr, ac ie, William Morgan oedd ei phartner. Doedd dim amdani, felly, er mwyn sicrhau Mary, roedd yn rhaid prynu William hefyd (ac os oes 'na ddarllenwyd *Cenn@d* allan

yna'n chwilio am William, mae croeso i chi gysylltu â mi i geisio taro ar fargen!).

Fel mae'n digwydd, o Gaerfyrddin ddaeth Griffith Jones, a hynny o siop antics oedd wedi llwyddo i brynu holl lyfrau a henebion y diweddar Barchedig Edwin C. Lewis. Wedi galw yn y tŷ gydag Edwin yn Rhydargaeau droeon, roeddwn wedi edmygu'r cerflun ganddo, ac o gofio am fy ngwaith bob dydd fel trefnydd gwaith ysgolion Sul, roedd gen i ddiddordeb arbennig yn y cerflun hwnnw.

Cyfeiria Gruffydd Aled hefyd at y platiau Cofio'r Cymry. Mae tua 12 o blatiau yn y gyfres, gyda nifer ohonynt yn arweinwyr Cristnogol. Yn y llun, fe welwch bedwar ohonynt, sef William Morgan, William Williams, Dewi Sant a Gwenallt. Plât arall diddorol a gynhyrchwyd ganddo oedd un â llun enwog Salem gan Curnow Vosper wedi'i argraffu arno.

Yn y llun o'r cerfluniau fe welwch ambell gerflun arall hefyd o ddiddordeb crefyddol. Y ficer bach yn dal ei Feibl yw Eli Jenkins, un o gymeriadau Dylan Thomas, ac a gynhyrchwyd gan y Welsh Crest China Company. Bydd llawer efo'r cerflun bach o'r te Cymreig ar eu dresel, ond yn y llun, fe welwch fod 'na ficer neu weinidog wedi stwffio'i hun i mewn hefyd, a'r capsiwn ar y gwaelod yn darllen, 'A pastoral visit

from the Revd Jones'. Cerflun bychan a gynhyrchwyd yn yr Almaen oedd hwn, fel 'fairings', sef gwobrau mewn ffair, ac eto, mae rhywbeth yn 'Gymreig' iawn am yr addurn hwn.

Bydd llawer ohonoch â jygiau copr llystr ar eich dresal, dwi'n siŵr, ac fel arfer ceir dawnswraig neu ewig neu flodau ar yr wyneb. Mi lwyddais i gael hyd i jwg, flynyddoedd yn ôl, â llun o olygfa'r geni ar yr wyneb. Credwch fi, does dim llawer o'r rhain i'w cael, ac er mod i wedi cael cais i chwilio am un i gasglwr brwd arall, dydw i ddim wedi gweld un ar werth yn unlle yn ystod y pum mlynedd diwethaf hyn. Darn difyr o gelf yn y llun hefyd yw'r un o fachgen ifanc, blêr yr olwg, a'r capsiwn 'Gin' oddi tano. Os trowch y darn o gwmpas 180 gradd, fe welwch yr un bachgen, a golwg glandeg arno, â'r capsiwn 'Water'. Dyma gelf yn anterth y cyfnod dirwestol.

Mi fyddaf yn derbyn gwahoddiadau i siarad am lestri mewn cymdeithasau capeli a changhennau Merched y Wawr yn gyson i ddangos rhai o'r rhain. Fel arfer, rywle yn y llith o gyflwyniad y bydda i'n ei derbyn fel croeso, fe fydd rhywun yn siŵr o ddweud, 'A be ma'r llyfr mawr yn ei ddeud, d'wch, am gasglu trysorau lle mae gwyfyn a rhwd yn difa?' Sut mae ateb peth felly, dwn i ddim – ond beryg bod blas y pridd yn y llestri yn fy ngwaed erbyn hyn.

Aled Davies

Tybed a oes gan rywrai o ddarllenwyr *Cenn@d* unrhyw eitemau celf/crochenwaith o natur grefyddol yn eu meddiant? Beth am yrru llun a phwt bach i ni efo'r hanes?

